



Otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerin beden eğitimi ve spor derslerine katılımlarında sorunlar ve kolaylaştırıcılar

Büşra SÜNGÜ¹, Yeşim GÖKGÖZ², Faruk Salih ŞEKER³,
Ayşegül DEMİR SARIİPEK⁴

¹Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Balıkesir, Türkiye

²Serbest Araştırmacı, Burdur, Türkiye

³İstanbul Nişantaşı Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, İstanbul, Türkiye

⁴Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Balıkesir, Türkiye

Araştırma Makalesi/Research Article-

DOI: 10.5281/zenodo.10030052

Gönderi Tarihi/ Received:
11.09.2023

Kabul Tarihi/ Accepted:
24.10.2023

Online Yayın Tarihi/ Published:
29.10.2023

Öz

Bu çalışmada, otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan öğrencilerin Beden Eğitimi ve Spor (BES) derslerine katılımlarında karşılaştıkları sorunlar ve kolaylaştırıcıların incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın katılımcı grubunu 2 Anne, 2 Akademisyen, 2 Beden Eğitimi Öğretmeni, 4 Özel Eğitim öğretmeni olmak üzere 10 kişi oluşturmaktadır. Araştırma, nitel araştırma yönteminde desenlenmiş, odak grup görüşme tekniği kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan üç soruluk yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veriler zoom bağlantısı aracılığıyla iki odak grup görüşmesi ile toplanmıştır. Verilerin analizi için MAXQDA nitel veri analiz programı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda beş temaya ulaşılmıştır. Bu temalar, "Beden eğitimi ve sporun Faydaları", "Alanında Uzman Beden Eğitimi Öğretmeni", "Eğitim Sistemi ve Kapsayıcı Politikalar", "Okul-Aile-Spor Kulüpleri İşbirliği", "Fiziki olanaklar ve Ders Materyalleri" dir. Sonuç olarak, OSB'li öğrencilerin motor ve sosyal becerilerinin kazanımında BES dersleri önemli olmasına rağmen derse katılımlarında sorunlar yaşadıklarını göstermektedir. OSB'li öğrencilerin BES derslerine katılımını artırmak ve teşvik etmek için kapsayıcı yolların geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğu ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi, Derse Katılım, Otizm Spektrum Bozukluğu, Spor

Problems and facilitators in the participation of students with autism spectrum disorder in physical education and sports lessons

Abstract

In this study, the aim is to examine the challenges faced by students with Autism Spectrum Disorder in their participation in Physical Education and Sports classes and to investigate facilitators. The participant group of the research consists of 10 individuals, including 2 mother, 2 academicians, 2 physical education teachers, and 4 special education teachers. The research was designed using a qualitative research method, and the focus group interview technique was employed. As a data collection tool, a three-item semi-structured interview form prepared by the researchers was used. The data were collected through two focus group interviews conducted via Zoom, a they were analyzed using the content analysis method. The research has resulted in five themes: "Benefits of Physical Education and Sports," "Expert Physical Education Teachers," "Education System and Inclusive Policies," "School-Family-Sports Clubs Collaboration," and "Physical Facilities and Teaching Materials." In conclusion, the research indicates that students with Autism Spectrum Disorder face challenges in attending Physical Education and Sports classes, despite the importance of these classes in acquiring motor and social skills. It is evident that there is a need to develop inclusive ways to increase and encourage the participation of students with Autism Spectrum Disorder in Physical Education and Sports classes.

Keywords: Autism Spectrum Disorder, Class Participation, Physical Education, Sports

Sorumlu Yazar/ Corresponded Author: Büşra SÜNGÜ, E-posta/ e-mail: bsungu@bandirma.edu.tr

The Extended English Abstract is located the end of the Article.

Bu araştırma 8-10 Eylül 2023 tarihleri arasında ERPA Uluslararası Sağlık ve Spor Bilimleri Eğitim Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

GİRİŐ

Leo Kanner'ın 1930'lu yıllarda otistik çocuklar ile başlayan gözlem çalışması, 1943 yılında yayımlanan "Otistik Duygusal Temas Bozuklukları" alışması ile devam etmiştir. Bu çalışmada otizm terimi aşırı yalnızlık anlamında ifade edilmiştir (Kanner, 1943). 1980 yılındaki Amerikan Psikiyatri Birliği'nin Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı III'e (DSM-III) kadar otizm Őizofreni ile birlikte tanımlanmıştır. 30 aylıktan önce ortaya çıkma, dil gelişiminde büyük bozukluklar veya eksiklikler ve nesnelere tuhaf, bazen katı bağlanma dahil olmak üzere altı tanı kriteri eklenmiştir. DSM-III-R (1987) tarafından tanının başlığı Otistik Bozukluk olarak değiştirilmiştir ve otizm "Diğer insanlara karşı yaygın tepki verme eksikliği" olarak tanımlanmıştır (Volkmar ve ark., 1988). Otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan bireyleri tanımlayan temel eksiklikler, iletişim ve sosyalleşmenin yanı sıra olağandışı, tekrarlayan, kısıtlı ve basmakalıp ilgi ve davranışların varlığıdır (Carbone ve ark., 2010; Richdale & Schreck, 2009).

OSB'li bireyler, kas zayıflığı, motor planlama problemi ve duyuusal işleyiş ile ilişkili olarak kaba ve ince motor becerilerde yetersizlikler yaşayabilmektedirler (Yanardağ, 2007). Ayrıca, motor gelişimde görülen eksikliklerin çocuklarda davranış bozuklukları ve zayıf bilişsel performans açısından risk faktörü olduğu savunulmaktadır (Piek ve ark., 2008; Diamond, 2000).

OSB'li çocukların normal gelişim gösteren çocuklarla karşılaştırıldığında, esneklik, denge, yürüyüş ve hareket hızı ile ilgili sorunları daha fazla yaşadıkları bildirilmiştir (Manjiviona & Prior, 1995; Dewey ve ark., 2007; Green ve ark., 2009; Pace & Bricout, 2015). Aynı zamanda, çocukların fiziksel etkinliklere katılımlarında sıklıkla motivasyon eksikliğinin görüldüğü ifade edilmektedir (Todd ve ark., 2010). Bu bağlamda, OSB'li bireylerin yetersiz motivasyona sahip olmaları, kendilerini kontrol etmede zorluk yaşamaları ve yeterli motor fonksiyonlara sahip olmamaları nedeniyle fiziksel aktiviteye katılımları kolay olmamaktadır (Todd & Reid, 2006).

Grgn ve Melekoğlu (2016), yapmış oldukları çalışmada OSB olan bireylerde fiziksel aktivitelere katılımların öneminin uzmanlar tarafından kabul edildiği bildirilmiştir. Bu bağlamda, özel eğitime ihtiyaı olan öğrencilere yönelik eğitim programlarında beden eğitimi ve spor (BES) nemli bir rol oynamaktadır. Sporun kişiye kazandırdığı nitelikler göz önüne alındığında, kendine yeten bir birey olarak yaşamak ve toplumsal uyum sağlamak için ne kadar önemli olduğu açıktır. BES etkinliklerinde uzun vadeli hedefler, özel eğitime ihtiyaç duyulan

Çocukların oyun becerilerini, sosyal ve motor becerilerini, fiziksel ve motor uygunluğu, serbest zaman becerilerini, gerilimi azaltma becerilerini ve yaratıcı ifadelerini geliştirmeyi içermektedir (Morris & Schuylz, 1989; MEB, 2012; Demirci & Demirci, 2014). Bu sebeple BES derslerine katılım tüm çocuklar için önemli olduğu gibi OSB olan öğrenciler için daha da önemlidir Literatürde yapılan çalışmalarda OSB'li çocuklar için fiziksel aktiviteye katılımın bazı faydaları tespit edilmiştir (Todd & Reids, 2006). Spora katılım yolu ile OSB olan bireyler duygusal, fiziksel ve sosyal kazançlar elde etmektedir. Buna bağlı olarak iyi planlanmış bir BES dersi OSB'li bireylerin, sosyal ilişkileri ve iletişim becerilerinin gelişmesini, stereotipik hareketlerinin azalmasını ve beden işlevlerinin farkında olunmasını desteklemektedir (Mukaddes, 2017; MEB, 2018; Nalbant & Izgar, 2018).

Bu alışmada OSB'li ğrencilerin BES derslerine katılımı önündeki sorunlar ve kolaylaştırıcılar ortaya konarak BES derslerine katılımın artırılması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda BES derslerine katılımdaki sorunlar ve kolaylaştırıcılar kimin görüşlerinin alındığına göre farklılık göstermektedir. Bu alanda yapılmış çalışmalar daha çok ailelerin ve çocukların görüşlerine yer verildiğini göstermektedir (Grgn & Melekoğlu, 2016). Bu nedenle, anne görüşlerinin yanında farklı kurumlarda OSB'li öğrenciler ile çalışan uzmanların görüşlerine yer vererek sorunlar ve kolaylaştırıcılar daha zengin bir Şekilde ortaya çıkartılmaya çalışmıştır. Buradan yola çıkarak, OSB olan ğrencilerin BES derslerine katılımlarında karşılaştıkları sorunlar ve kolaylaştırıcıların incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel yöntem, olayları, durumları veya fenomenleri derinlemesine anlamak için kullanılan bir araştırma yöntemidir. Bu yüzden çalışmada katılımcıların bakış aıllarını ve deneyimlerini anlamak için ayrıntılı bir bilgi elde edebilmek, olayların nedenlerini, anlamlarını derinlemesine keşfetmek için nitel yöntem tercih edilmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu doğrultuda, araştırmada nitel bir yaklaşım olan odak grup görüşme tekniği kullanılmıştır. Odak grup görüşmesi, ılımlı ve tehditkar olmayan bir ortamda önceden belirlenmiş bir konu hakkında fikir edinmek için dikkatle planlanmış bir tartışma akışıdır (Kruger & Casey, 2000; Akt:Yıldırım & Şimşek, 2016). Dolayısıyla odak grup görüşmesinin temel amacı, bir konu hakkında katılımcıların ne düşündüğünü ve ne hissettiğini anlamaktır diyebiliriz. Odak grup görüşmelerinde genellikle bir raportör ve moderatör vardır. Odak grup çalışması yedi aşamada değerlendirilebilir:

- a) Araştırmanın amacının yöntem acısından belirlenmesi,

- b) Araştırma ve odak görüşme sorularının geliştirilmesi,
- c) Görüşmenin gerçekleşeceği yer ve teknoloji planlaması,
- d) Bütün sürecin pilot denemesinin yapılması,
- e) Katılımcıların belirlenmesi,
- f) Çalışmanın gerçekleştirilmesi,
- g) Verinin düzenlenmesi ve analizi (Kruger & Casey, 2000; Patton, 2002; Akt., Yıldırım & Şimşek, 2016). Yukarıdaki her bir madde sırası ile izlenerek odak grup görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma grubu (evren-örneklem)

Araştırmanın odak grup görüşmeleri OSB’li öğrencilerle çalışan farklı mesleklerden uzmanlar (Akademisyen, BE öğretmeni, Özel eğitim öğretmeni) ve OSB’li bireye sahip anneler ile gerçekleştirilmiştir. Tablo 1’de gösterdiği gibi araştırmanın katılımcı grubunu 2 Anne, 2 Akademisyen, 2 Beden Eğitimi Öğretmeni, 4 Özel Eğitim öğretmeni olmak üzere 10 kişi oluşturmaktadır. Farklı grupları temsil eden katılımcıları seçmek için olasılıklı olmayan amaçlı örneklem yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde görüşme yapılacak bireylerin seçiminde, evreni temsil etme güçlerinden çok araştırma konusuyla doğrudan ilgili olup olmadıklarına bakılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örneklem yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan her durumu incelemektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Katılımcıların OSB’li bireylerle çalışması veya OSB’li bireye sahip olması katılımcıların belirlenmesindeki ölçütlerdir.

Ayrıca çalışmanın etik kurul raporu Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik kurulunun 2023-6 08/06/2023 toplantı numarası ve karar tarihi ile alınmıştır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcıların Özellikleri			
Katılımcı	Yaş	Meslek	Eğitim düzeyi
K 1	50	Akademisyen	Doktora
K 2	40	Akademisyen	Doktora
K 3	40	Beden Eğitimi Öğretmeni	Yüksek Lisans
K 4	35	Beden Eğitimi Öğretmeni	Lisans
K 5	33	Özel Eğitim Öğretmeni	Doktora
K 6	35	Özel Eğitim Öğretmeni	Yüksek Lisans
K 7	50	Özel Eğitim Öğretmeni	Yüksek Lisans
K 8	45	Özel Eğitim Öğretmeni	Lisans
K 9	45	Anne / Dernek Başkanı	Lise
K 10	50	Anne / Avukat	Lisans

Veri toplama araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan üç sorudan oluşan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Bu yöntem, belirlenmiş bir konuda derinlemesine soru sormayı ve verilen cevabın yeterince açık olmaması durumunda tekrar sorarak daha açıklayıcı hale getirilmesine fırsat vermesi açısından avantajlı bir yöntemdir (Çepni, 2009). Öncelikle araştırmacı tarafından araştırma konusuna ilişkin literatür taranarak açık uçlu sorular hazırlanmıştır. Bu sorular, odak grup görüşmesinin içeriğini belirlemiştir. Açık uçlu soruların anlamı ve içeriği konusunda uzman akademisyenlerden görüş alındıktan sonra, çalışmaya katılmayan bir gruba ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama sonuçları akademisyenlerle tekrar gözden geçirildikten sonra görüşme sorularına son şekli verilmiştir. Ayrıca sorular, yarı yapılandırılmış bir görüşmede katılımcıların yaşam deneyimleri üzerinden sahip oldukları somut, anlaşılır, yalın ve gündelik bir dil haline getirilmiştir. Nitel görüşmelerde katılımcılara çok fazla soru sorulmamalıdır (Weiss, 1994). Soruların sayısal çokluğuna değil, araştırma sorusuyla ilgili olmasına ve yeterli çeşitliliğe sahip olmasına dikkat edilmelidir (Rubin & Rubin, 2012). Bu doğrultuda OSB’li öğrenciler için BES derslerinin önemi ile birlikte katılımlarındaki sorunlar ve kolaylaştırıcıları ortaya koymak amacıyla üç soru hazırlanmıştır. Bu sorular aşağıdaki yer aldığı şekildedir;

1-Otizimli öğrenciler için beden eğitimi ve spor neden önemlidir?

2-Otizimli öğrencilerin beden eğitimi ve spora katılımlarındaki engeller nelerdir?

3-Otizimli öğrencilerin beden eğitimi ve spora katılımlarını kolaylaştıran çözümler nelerdir?

Verilerin toplanması/işlem yolu

Araştırmada veriler 5 katılımcının bulunduğu iki odak grup görüşmesi ile toplanmıştır. Görüşmeler zoom bağlantısı ile yapılmıştır. Katılımcıların onayları alınarak görüşmeler kaydedilmiştir. Daha sonra araştırmacılar tarafından kayıt tekrar izlenerek yazılı metin haline dönüştürülmüştür.

Verilerin analizi

Verileri analiz etmek için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yaklaşımın amacı, toplanan verileri açıklayabilecek fikirlere ve bağlantılara ulaşmaktır. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması ve daha sonra bu kavramlara uygun bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle, veriyi açıklayan temalar belirlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle, benzer veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde toplanmıştır. Ayrıca,

okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenlenerek yorumlanmıştır (Yıldırım & Şimsek, 2016). Bu amaç doğrultusunda, içerik analizinin yapılışında veriler dört aşamada analiz edilmiştir; a) Verilerin kodlanması b) Temaların bulunması c) Kodların ve temaların düzenlenmesi d) Bulguların tanımlanması ve yorumlanması.

Araştırmada elde edilen verilerin analizi için MAXQDA programı kullanılmıştır. Program aracılığı ile kelime bulutu oluşturulmuş ve ana temalar ile alt temalar hiyerarşik kod - alt kod bölümler modeli kullanılarak görselleştirilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini sağlayabilmek amacıyla veriler yazarlardan bağımsız olarak nitel araştırma konusunda uzman bir akademisyen tarafından değerlendirilmiştir. Kodlamalar araştırmacılar tarafından ayrı ayrı yapılmıştır ve uzman görüşü ile karşılaştırılmıştır. Miles ve Huberman'ın (1994) kodlayıcılar arası güvenilirlik formülü (görüş birliği /görüş ayrılığı + görüş birliği x 100) kullanılmıştır (Miles & Huberman, 1994). Kod uyum oranı %91 olarak bulunmuştur.

BULGULAR

Araştırmada elde edilen verilerden MAXQDA programı aracılığı ile oluşturulmuş kelime bulutu şekil 1'de gösterilmiştir.



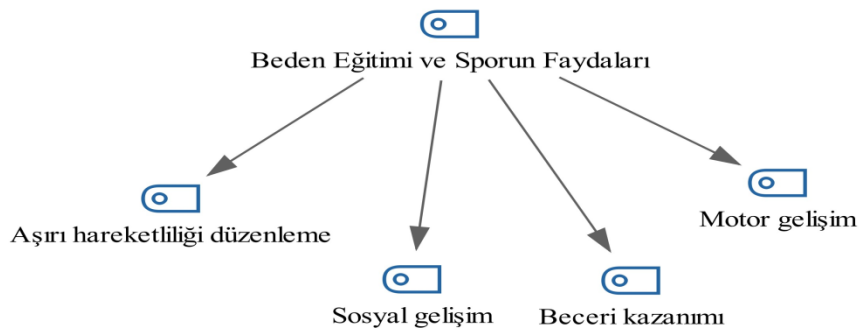
Şekil 1. Araştırma verilerinden oluşturulan kelime bulutu

Kelime bulutunda gösterilen kelimeler metin içerisinde tekrarlanma sıklıklarına göre büyük puntolarla ve kelime bulutu merkezinde olacak şekilde gösterilmektedir (Karadal & Saygın, 2016). Tek başına anlam ifade etmeyen kelimeler (de, da, pek, veya vb.) hariç tutulmuştur.

Katılımcılar ile yapılan odak grup görüşmelerinin tematik analizi sonucunda OSB’li öğrencilerin BES derslerine katılımlarının önemi ile katılımlarındaki sorunlar ve kolaylaştırıcılar olarak beş ana temaya ulaşılmıştır. Bu temalar, “*Beden eğitimi ve sporun Faydaları*”, “*Alanında Uzman Beden Eğitimi Öğretmeni*”, “*Eğitim Sistemi ve Kapsayıcı Politikalar*”, “*Okul-Aile-Spor Kulüpleri İş birliği*”, “*Fiziki olanaklar ve Ders Materyalleri*” dir.

Beden eğitimi ve sporun faydaları

“Beden eğitimi ve sporun faydaları” ana temasında aşırı hareketliliği düzenleme, sosyal gelişim, beceri kazanımı ve motor gelişim şeklinde kodlamalar yapılmıştır.



Şekil 2. Beden eğitimi ve sporun faydaları temasına yönelik kodlamaların dağılımını gösteren hiyerarşik kod-alt kod modeli

“Beden eğitimi ve sporun faydaları” ana temasında OSB’li öğrencilerin motor ve sosyal gelişimlerinde BES derslerinin önemi üzerinde durulmuştur. Sınıfında OSB’li öğrencileri olan bir beden eğitimi öğretmeni BES derslerinin sosyal gelişim üzerine etkileri ile ilgili olarak, “*Sosyalleşmelerini sağlamak amacıyla katılım sergileyebilecekleri takım oyunlarına dahil etmeye çalışıyoruz. Belki fiziksel açıdan çok bir şey yapamamaları da sosyalleşmeleri açısından iyi olduğunu düşünüyorum (Odak gr. 1, K4)*” şeklinde ifade etmiştir. Bir özel eğitim öğretmeni ise “*OSB’li bireylerin sosyal hayata uyum sağlamaları ve toplumsal bütünleşme için sosyal faaliyetlere katılmaları ve bu katılımlar sonucunda elde edecekleri sosyalleşme düzeyleri büyük önem taşımaktadır. Sporla gelen farklı ortamlar, bireylerin yeni arkadaşlıklar kurmasını, grupla birlikte hareket edebilmesini, duruma ve gruba uyum sağlama becerilerini geliştirmesini ve neticesinde olumlu benlik algısı geliştirebilmesini sağlamaktadır (Odak gr.1 K5)*” şeklinde ifade etmiştir.

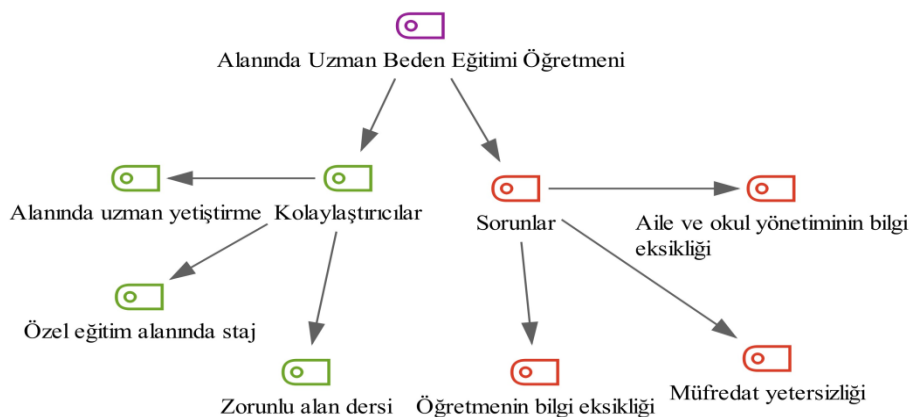
OSB’li çocuğa sahip olan bir anne BES derslerinin motor gelişimleri üzerindeki etkileri ile ilgili olarak “*Fiziksel aktivite, çocuklarımızın günlük yaşam becerilerini geliştirmelerine ve akademik becerilerini ilerletmelerine yardımcı olur. Kaba ve ince motor becerilerini*

geliştirmek, bu becerilerin gelişmesine yardımcı olur (Odak gr. 2 K10)” şeklinde ifade etmiştir. BES derslerinin motor gelişimleri ile yeni beceriler kazanılmasındaki önemi ile ilgili olarak bir özel eğitim öğretmeni, “Temel hedef, beden eğitimi ve spor uygulamaları kullanılarak, motor gelişiminde yeni hareket becerileri kazanılmasını sağlama ve oyun ile beden eğitimi uygulamaları yoluyla işitsel ve görsel uyaranlarla dikkatini çekip odak değiştirerek OSB’li bireyin stereotipik hareketlerini azaltma veya tamamen ortadan kaldırmaktır (Odak gr. 2 K6)” şeklinde ifade etmiştir.

Ayrıca katılımcılar OSB’li öğrencilerin aşırı hareketlilik düzeylerinde BES derslerinin etkili olduğunu bu hareketlilik durumunun spor ile doğru bir şekilde yönlendirildiği ifade edilmiştir. Bu durumu bir özel eğitim öğretmeni şöyle ifade etmiştir; “OSB’li çocukların kullanmış oldukları psikiyatrik ilaçların çocuklarda sakinlik etkisi sonrası enerji birikiminin oluşmasına sebep olmaktadır. Bu enerjinin atılması için beden eğitimi önemli bir araçtır (Odak gr. K7).” Bir başka özel eğitim öğretmeni ise “Şu anda çalıştığım öğrencilerimden biri ortaokul seviyesinde bir çocuk ve fiziksel olarak yorulabileceği etkinliklere katılmasının iyi olacağını düşünüyorum. Çünkü masa başı akademik çalışmalardan sıkılan çocuklar için farklı bir performans gösterme fırsatı ortaya çıkmaktadır (Odak gr. 2 K8)” şeklinde ifade etmiştir.

Alanında uzman beden eğitimi öğretmeni

“Alanında uzman beden eğitimi öğretmeni” ana temasında katılımcılar BES derslerine katılımda önce sorunları daha sonra ise kolaylaştırıcıları ifade etmişlerdir. Öğretmenin bilgi eksikliği, müfredat yetersizliği, aile ve okul yönetiminin bilgi eksikliği sorunlar alt teması altında kodlanmıştır. Kolaylaştırıcılar alt teması altında ise alanında uzman yetiştirme, özel eğitim alanında staj, zorunlu alan dersi, öğretmenin bilgi eksikliği, müfredat yetersizliği



Şekil 3. Alanında uzman beden eğitimi öğretmeni temasına yönelik kodlamaların dağılımını gösteren hiyerarşik kod-alt kod modeli

Sorunlar

BES derslerine katılımında OSB’li çocukları tanıyan onlarla nasıl ders işlemesi gerektiğini bilen uzman beden eğitimi öğretmenin olmayışı derse katılımın önündeki sorunlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Bir özel eğitim öğretmeni beden eğitimi öğretmenin bilgi eksikliğini şöyle ifade etmiştir, “*Diğer yandan beden eğitimi öğretmenlerinin özel eğitime ve özel gereksinimli bireylere dair bilgi eksikliklerinin olması, OSB’li bireyleri beden eğitimi ve spor uygulamalarına dahil etmesinde ve ders ortamını veya derslerde kullanılacak yöntem ve uygulamaları hazırlamasında zorlanmasına neden olabilmektedir (Odak gr.1 K5)*” OSB’li öğrenciye sahip bir anne ise “*Ben şahsen beden eğitimi öğretmenlerinin otizmlili bireyler hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıklarını düşünmekteyim. Çünkü olumsuz tutumlarla karşılaşmaktayız ya da tutum olumlu da olsa bu sefer öğretmen ne yapacağını bilmiyor (Odak gr. 2 K9)*” şeklinde ifade etmiştir.

Bir başka özel eğitim öğretmeni, beden eğitimi öğretmenlerinin lisans eğitimlerinde görülen müfredat yetersizliğine dikkat çekerek, “*Otizmlili bireylerle çalışacak beden eğitimi ve spor öğretmenleri, üniversitelerin Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümünde eğitim alırken maalesef birçok üniversitemizde özel eğitim ile ilgili ders okutulmamaktadır. Bu durum özel eğitim okullarına atanan beden eğitimi öğretmenlerine çok zor gelmektedir (Odak gr. 2 K6)*” şeklinde ifade etmektedir. OSB’li çocuklarla çalışan bir akademisyen ise BES derslerinin faydaları hakkında beden eğitimi öğretmenlerinin yanı sıra aile ve okul yönetiminin bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmiştir. Bu durumu, “*Beden eğitimi öğretmeni, aile ve idarecilerin beden eğitimi derslerinin özel gereksinimli çocuklarının bilişsel, fiziksel ve sosyal alanlardaki gelişimleri hakkındaki bilgi eksiklikleri ya da beden eğitimi dersinin bir yararının olmayacağına inanılması derse katılımı zorlaştırdığını düşünüyorum (Odak gr.1 K2)*” şeklinde ifade etmiştir.

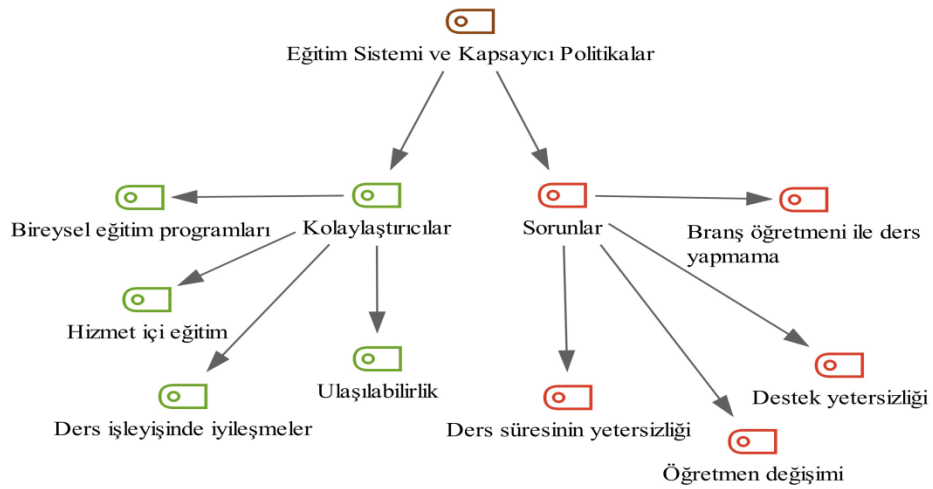
Kolaylaştırıcılar

Bu ana temada BES derslerine katılımında kolaylaştırıcılar olarak alanında uzman beden eğitimi öğretmenlerinin yetiştirilmesi gerektiği öne çıkmaktadır. Buna göre bir özel eğitim öğretmeni, “*Özel gereksinimli bireylerde beden eğitimi ve spor uygulamalarında görev alan personelin, üniversitelerin ilgili alanından mezun olmak şartını sağlaması gerekmektedir (Odak gr. 1 K5)*” şeklinde ifade etmiştir. BES derslerine katılımında, üniversitelerin ilgili bölümlerinde uzman öğretmenlerin yetişmesi için özel eğitim ile ilgili derslerin sayısının artırılması ve zorunlu hale getirilmesi kolaylaştırıcı olarak belirtilmiştir. Bu durumu bir akademisyen “*Lisans eğitiminde öğretmen adaylarının özel gereksinimli bireylere yönelik bilgi*

ve tecrübelerini artırmaya yönelik daha fazla teorik ve uygulama derslerin olması ve bölüm gözetmeksizin lisans eğitiminde özel eğitim dersleri zorunlu olmalıdır (Odak gr. 1 K1)” şeklinde ifade etmiştir. Bir diğer kolaylaştırıcı olarak öğretmenlerin stajlarını özel eğitim okullarında yapılmasını ve bu kurumlara ilgili bölümden mezun beden eğitimi öğretmenlerinin atanması gerektiği belirtilmiştir. Bu durumu bir akademisyen “Okul deneyim (staj) dersinin mutlaka en azından bir döneminin özel eğitim okullarında yaptırılmasının zorunlu olması gerektiğini düşünüyorum. Ayrıca özel eğitim okullarına “Engellilerde Egzersiz ve Spor” bölümlerinden mezun öğrencilerin atanması gerekmektedir (Odak gr. 1 K2)” şeklinde ifade etmiştir.

Eğitim sistemi ve kapsayıcı politikalar

“Eğitim sistemi ve kapsayıcı politikalar” ana temasında kolaylaştırıcılar ve sorunlar olmak üzere iki alt tema bulunmaktadır. Bireysel eğitim programları, hizmet içi eğitim, ders işleyişinde iyileşmeler ve ulaşılabilirlik kolaylaştırıcılar alt temasında kodlanmıştır. Ders süresinin yetersizliği, öğretmen değişimi, destek yetersizliği ve branş öğretmeni ile ders yapmama sorunlar alt temasında kodlanmıştır.



Şekil 4. Eğitim sistemi ve kapsayıcı politikalar temasına yönelik kodlamaların dağılımını gösteren hiyerarşik kod-alt kod modeli

Sorunlar

“Eğitim sistemi ve kapsayıcı politikalar” ana temasında, BES ders saatlerinin yetersizliği, derslere branş öğretmenin yerine sınıf öğretmenlerinin girmesi, BES derslerine giren öğretmenlerin sık değişmesi ve yetersiz destek BES derslerine katılımdaki sorunlar olarak vurgulanmaktadır. Bu durumu bir anne, “Özel gereksinimli bireylerde erken çocukluk okul öncesi ve ilkökul düzeyinde beden eğitimi ve spor adı altında işlenen hareket becerisini içeren derslerin konusunda uzman beden eğitimi öğretmenleri tarafından verilmiyor olması dersin

işlenişi açısından da sıkıntı yaratmaktadır. Ek olarak, okul öncesi ve ilkökul düzeyinde branş öğretmenleri artık beden eğitimi derslerine katılmamaktadır. Bu nedenle, branş öğretmenleri derslere katılsa bile, ortaokul ve lise düzeyinde branş öğretmenleri tarafından verilen ders saatleri azaltılmıştır. Ortaokul düzeyinde 3 saat, lise düzeyinde 2 saat ve meslek liselerinde 1 saate indirilmiştir. Bu, öğrencilerin dersten verimli olarak yararlanmasını engellemiştir (Odak gr. 2 K10)” şeklinde ifade etmiştir. Derse katılımda bir başka sorun ise, BES derslerine giren beden eğitimi öğretmenlerinin çok sık değiştiği bu yüzden de değişikliklerden hoşlanmayan OSB’li çocukların derse katılım süreçlerini zorlaştırdığı üzerinde durulmuştur. Bu durumu özel eğitim öğretmeni şöyle ifade etmiştir, “Önceki dönem derse giren öğretmen arkadaşımın tarzına alışan çocuklar yeni gelen beden eğitimi öğretmenin ders içeriği düzenleme eylemine pek alışamadılar. Bu yüzden bazıları beden eğitimi dersinin olduğu günlerde okula gelmek istemiyorlar. Bu sebeple önceki dönemdeki ders içeriğine geri dönüş için kendi düşüncemi beden eğitimi öğretmeni arkadaşım ile paylaştım (Odak gr. 2 K8)”.

Okullardaki ders saatlerinin yetersiz olmasından dolayı ücretli özel spor dersleri aldirmek zorunda kalınması ve bunun sürdürülebilir olmaması önemli sorunların başında gelmektedir. Çünkü bu durum sporun her kesim için ulaşılabilir olmadığını ortaya çıkarmaktadır. Bir anne “Okullardaki beden eğitimi ders saatleri yetersiz, bundan dolayı ücretli spor dersleri aldirmek zorunda kalıyoruz. Ücretli spor dersleri de maddi zorluklar nedeni ile bırakmak zorunda kalıyoruz (Odak gr. 2 K9)” şeklinde ifade etmiştir.

BES derslerine katılımda eğitim sistemi içerisinde yer alan gölge öğretmen ve destek eğitim odalarının BES dersleri için kullanılmıyor olması diğer bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Özel eğitim öğretmeni bu durumu şöyle ifade etmektedir, “Okullarda bulunan kaynaştırma kapsamındaki öğrenciler için, derslerde öğrenciyi destekleyici (gölge öğretmen gibi) bir personelin olmaması da gerek öğretmenlerin sınıf yönetiminde zorlanmasına gerekse öğrencilerin kaliteli bir sınıf atmosferi yaşayamamasına sebebiyet vermektedir. Diğer yandan Millî Eğitim Bakanlığı’nın yürürlükte olan ‘destek eğitim odası’ uygulamasının beden eğitimi ve spor derslerini kapsayıcı olmaması ve öğrencilerin bireysel uygulamalar almasına imkan verilmemesi ciddi bir eksiklik olarak değerlendirilebilir (Odak gr. 1 K5).”

Kolaylaştırıcılar

OSB’li öğrencilerin BES derslerine katılımda ders işleyişindeki iyileşmeler, hizmet içi eğitim, bireysel eğitim planlamaları ve ulaşılabilirlik gibi öneriler kolaylaştırıcı olarak bulunmuştur.

Bir özel eğitim öğretmeni beden eğitimi öğretmenlerinin görevleri sırasında hizmet içi eğitimler verilmesi gerektiğini şöyle ifade etmiştir, “*Beden eğitimi ve spor öğretmenleri özel eğitim okullarına atandığında OSB’li bireylerle ders yaparken alana uygun olarak iş başında öğrenme veya hizmet içi eğitimlerle bu okullarda çalışabilecek duruma gelmeleri sağlanmalıdır. Yine aynı şekilde özel eğitim okullarına geçici olarak görevlendirilen ücretli öğretmenlerimize de özel eğitim öğrencileriyle ilgili onlara yaklaşma, anlama, dersleri planlama vb. konularla ilgili eğitimler verilmelidir (Odak gr. 2 K6)*”. Yine hizmet içi eğitime dikkat çeken bir akademisyen ise “*Mevcut Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerine görev yeri veya görev yılına bağlı olarak hizmet içi eğitimler verilerek özel çocuklarla nasıl beden eğitimi dersi yapılacağı aktarılmalı (Odak gr. 1 K2)*” şeklinde ifade etmiştir.

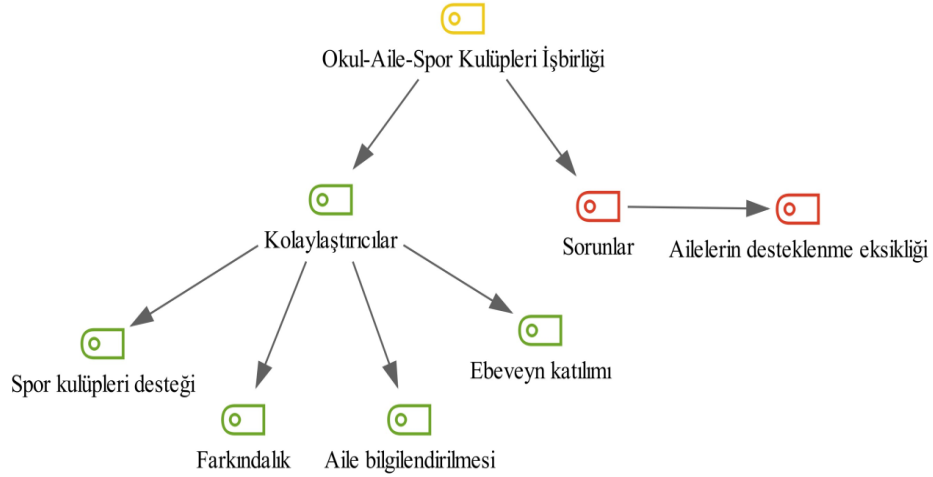
BES ders saatlerinin artırılması ve branş öğretmenlerinin derse girmesi gerekliliği gibi dersin işleyişindeki iyileşmeleri bir beden eğitimi öğretmeni şöyle ifade etmiştir, “*Bireylerin beden eğitimi ve spor uygulamalarına küçük yaşta katılmalarına olanak sağlamak için okul öncesi ve ilkokulda beden eğitimi ve spor ders saatleri eklenmeli ve derslerde branş öğretmenleri görev almalıdır. Diğer kademelerde de ders saatlerinin artırılması gerektiğini düşünüyorum (Odak gr. 2 K3)*”

Bireysel eğitim programları BES derslerine katılımında önemli kolaylaştırıcılar arasında yer almaktadır. Bir özel eğitim öğretmeni, “*Özel eğitim okullarındaki öğrencilerimize dersleri için bireysel eğitim planları yapıldığından, bu öğrencileri anlama, yaklaşma, ders yapma vb. konularıyla ilgili olarak her öğrenci için ayrı ayrı çalışma planlama yapılması gerekmektedir (Odak gr. 2 K7)*” şeklinde ifade etmiştir. Bir diğer özel eğitim öğretmeni bireysel farklılıklara dikkat çekerek “*Öğretmenlerin, OSB’li her bir öğrencinin kendine özgü olduğunu ve tüm öğrencilere eşit oranda ulaşabilecek tek bir uygulama bulunmadığını fark etmesi kesinlikle önemlidir. Gelişimsel bir ilke olan bireysel farklılık durumu hem ders uygulamalarında hem de öğrenciye yaklaşımda temel bir kural olarak kabul edilmelidir. Bu nedenle tüm öğretmenlerin öğrencilerin bireysel farklılıklarına göre bireysel oyunlar ve etkinlikler oluşturmalıdır (Odak gr. 1 K5)*” ifade etmiştir.

BES derslerinin ulaşılabilir olması adına devlet desteğinin önemini vurgulayan bir anne ise, “*Sporun ücretli olarak yapılmasının önüne geçilerek tıpkı rehabilitasyon merkezlerinde aldıkları eğitimler gibi sporunda devlet tarafından desteklenerek her çocuk için ulaşılabilir olması gerektiğini düşünüyorum (Odak gr. 2 K9)*” şeklinde ifade etmiştir.

Okul-aile-spor kulüpleri iş birliği

“Okul-aile-spor kulüpleri iş birliği” ana teması altında bulunan kolaylaştırıcılar alt temasında spor kulüpleri desteği, farkındalık, aile bilgilendirilmesi ve ebeveyn katılımı olmak üzere dört kodlama yapılmıştır. Ailelerin desteklenme eksikliği ise sorunlar alt teması altında kodlanmıştır.



Şekil 5. Okul-aile-spor kulüpleri iş birliği temasına yönelik kodlamaların dağılımını gösteren hiyerarşik kod-alt kod modeli

Sorunlar

OSB’li öğrencilerin BES derslerine katılımlarında ailelerin desteğinin olmaması derse katılımlardaki sorunlardan biri olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü BES derslerinin önemi aile tarafından anlaşılmamakta bu da sporun okul dışında devam ettirilmemesinin önüne geçmektedir. Bir özel eğitim öğretmeni bu durumu “OSB’li bireylerin ailelerine yönelik spor uygulamalarını içine alan, yeterince işlevsel ve ayrıntılı programlar organize edilmemesi ile aile eğitimi ve spor uygulamalarının iş birliği içerisinde yürütülememesi en büyük engellerden biri olarak görülmektedir (Odak gr. 1 K5).” şeklinde ifade etmiştir.

Bir anne ise okulla olan iş birliğine dikkat çekerek “Biz ailelerin herhangi bir destek almadan beden eğitimi ve spor aktiviteleri yaptırılmalarının zor çok zor (Odak gr. 2 K9)” şeklinde ifade etmiştir.

Kolaylaştırıcılar

“Okul-aile-spor kulüpleri iş birliği” ana temasında, BES derslerine okul dışında da devam ederek edindikleri becerileri geliştirmek ve OSB’li öğrencilerin müsabakalara katılarak başarı elde etmesi için spor kulüpleri ile iş birliğinin önemi ifade edilmiştir. Bir beden eğitimi öğretmeni “Okulların kulüp kurmaları zorunlu hale getirilmesi ve federasyonlar ile iş birliği

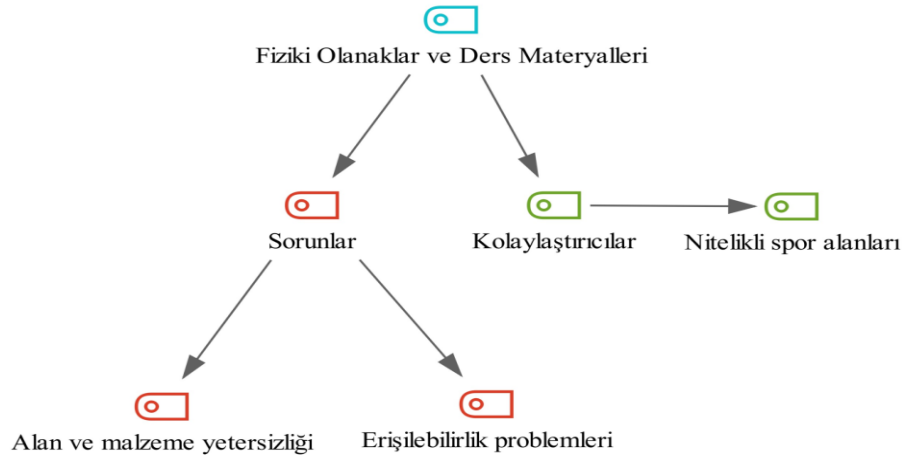
içeriğinde otizimli bireylerin ders dışında da spor etkinliklerine katılımlarının artırılması, beden eğitimi derslerinde elde ettikleri becerileri bir üst noktaya taşıyarak müsabakalara katılma şansı yaratılmış olacaktır. Böylelikle zel sporcu sayısının da artırılmasına katkı sağlanacaktır (Odak gr. 1 K2)” şeklinde ifade etmiştir. Benzer şekilde bir anne ise *“Erken ocukluk döneminde bireyin tanılanması ve eğitim-ğretim faaliyetlerine ek olarak okulların spor kulüplerinin kurulması ve desteklenmesine ilişkin mevzuatta gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Bu düzenlemeler, ailelerin bu konuda yaşadıkları zorlukları giderecek ve sonraki yıllarda eğitimin daha kolay ilerlemesini sağlayacaktır (Odak gr. 2 K10)”* şeklinde ifade etmiştir.

BES derslerine ailenin dahil edilmesi derse katılımın yanında tutumları olumlu yönde etkileyeceğinden aile-okul iş birliği önemli bir kolaylaştırıcı olarak öne çıkmaktadır. Bir zel eğitim ğretmeni *“Ebeveynlerin katılımı, onların çocuklarına yönelik beklenti ve tutumları üzerinde olumlu etkiye vesile olmaktadır (Odak gr. 2 K8)”* şeklinde aklamıştır. Bunun yanında BES derslerinin OSB’li öğrenciler için önemi konusunda ailelere eğitimlerin düzenlenmesi katılımı kolaylaştıracadı belirtmiştir. Bu durumu bir özel eğitim ğretmeni *“OSB’li bireylerin ailelerine, beden eğitimi ve spor uygulamalarının çocuklarının gelişiminde önemini fark etmeleri için bilgilendirici eğitimler yapılması faydalı olacaktır (Odak gr.1 K5)”* şeklinde ifade etmiştir.

Ayrıca OSB’li öğrencilerin katıldıkları yarışmalarda elde edecekleri başarılar okul ortamındaki tutumları etkileyerek farkındalık kazanılmasını sağlayacak ve OSB’li öğrencilerin kabul edilmelerini kolaylaştıracaktır. Bu durumu bir anne *“Sportif başarılar almalarına imkan sağlamak böylece akranları tarafından kabul görmelerine katkı sağlar. Öğretmenlerin ğrencinin farkındalığını artırarak hem diğer öğretmenlerin hem de arkadaşlarının bakış açısını farkındalığını geliştirir (Odak gr. 2 K10)”* şeklinde ifade etmiştir.

Fiziki olanaklar ve ders materyalleri

“Fiziki olanaklar ve ders materyalleri” ana temasında alan ve malzeme yetersizliği ve erişilebilirlik problemleri sorunlar alt teması altında, nitelikli spor alanları ise kolaylaştırıcılar alt teması altında kodlanmıştır.



Şekil 6. Fiziki olanaklar ve ders materyalleri temasına yönelik kodlamaların dağılımını gösteren hiyerarşik kod-alt kod modeli

Sorunlar

“Fiziki olanaklar ve ders materyalleri” ana temasında, OSB’li öğrencilerin spor yapabilecekleri güvenli alanlar ile uyarlanmış spor materyallerinin olmayışı katılımı zorlaştırdığı belirtilmiştir. Beden eğitimi ğretmeni bu sorunu “*Spor salonlarının ve malzemelerin yetersizliği ile otizmliler spor salonlarına ve alanlarına uyum sağlamada problem yaşamaktadırlar (Odak gr. 1 K4)*” şeklinde ifade etmiştir. Benzer şekilde bir özel eğitim ğretmeni alan yetersizliği ile erişilebilirlik problemlerine de değinerek “*Spor yapılacak alanların kısıtlı olması ve bu alanlara ulaşımın sorun teşkil etmesinden dolayı otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerin spora katılımları zorlaşmaktadır (Odak gr. 1 K5)*” şeklinde ifade etmiştir. Okullardaki sınıf ortamlarına dikkat çeken bir anne ise “*zel eğitim sınıflarının okullarda en kötü, kıyıda köşede kalmış sınıfların verilmesi oldukça zcdr (Odak gr. 2 K9)*” şeklinde ifade etmiştir.

Kolaylaştırıcılar

Okullardaki BES derslerinin en az kısıtlayıcı, güvenli ortamlardan oluşturularak, materyal eksikliklerinin giderilmesi ile nitelikli spor alanlarının oluşturulacağı ve BES derslerine katılımın kolaylaşacağı düşünülmektedir. Bir akademisyen bu durumu, “*Spor alanlarının ve malzemelerinin gerek sayı gerekse nitelik olarak geliştirilmesi, spor salonlarında ve alanlarında bireylerin ihtiyaçlarını giderebilecekleri ve kendilerini güvende hissedebilecekleri daha küçük ölçekli bölümler oluşturulması bireylerin adaptasyon sorunu yaşamasını en aza indirecektir (Odak gr. 1 K1)*” şeklinde ifade etmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, OSB’li öğrenciler için “*Beden eğitimi ve sporun faydaları*”na yönelik katılımcı görüşlerine bakıldığında motor gelişim ve sosyal gelişim ifadeleri üzerinde durulmaktadır. Healy ve arkadaşları (2018) yapmış oldukları çalışmada, fiziksel aktivite programlarına katılan OSB’li bireylerin lokomotor becerilerinde gelişim görüldüğünü bildirmişlerdir. López ve arkadaşları (2017) yapmış oldukları araştırmada, sporun OSB’li çocuklarda motor gelişim ve sosyal becerilerin geliştirilmesinde etkili bir araç olarak kullanılabileceğini söylemektedirler. Çalışmamızdaki bulgulara benzer şekilde Durmuş (2022) yapmış olduğu çalışmada, OSB’li çocuklarda fiziksel aktivitelere katılımın denge kontrolü olmak üzere çeşitli motor becerilerde fiziksel gelişim üzerinde, psikolojik rahatlama ve özgüven artışı gibi psikolojik katkılar ile sosyal gelişimde olumlu etkisi olduğunu vurgulamıştır.

OSB’li öğrencilerin BES derslerine katılımlarındaki sorunlar hakkında katılımcı görüşlerine bakıldığında “*Alanında uzman beden eğitimi öğretmeni*” teması çerçevesinde beden eğitimi öğretmenin bilgi eksikliğinin engelleyici, uzman beden eğitimi öğretmenlerinin yetiştirilmesinin kolaylaştırıcı unsur olduğu görülmektedir. Columna ve arkadaşları (2017) tarafından yapılmış bir çalışmada özel gereksinimli bireylerle çalışan uzmanların yeterli bilgi donanımına sahip olmadığı, bu durumda yeni engellere yol açtığı bildirilmiştir. Benzer şekilde, Shields ve Synnot (2014) çalışmasında, spor tesislerinde çalışan personelin nitelikli eğitime sahip olmamasının fiziksel aktiviteye katılımda engelleyici olduğu bildirilmiştir. Konar ve Yıldırım (2012) yapmış oldukları çalışmada, engelliler ile çalışacak uzman beden eğitimi öğretmenlerinin yetiştirilmesinin gerekliliğini bildirmişlerdir. Benzer şekilde Lermi (2016) OSB’li çocukların beden eğitimi derslerine katılımı ile ilgili yapmış olduğu çalışmada, beden eğitimi öğretmenlerinin yeterli donanıma sahip olmadan bu alanda çalışmaya başlamaları ile birçok zorluk yaşandığını belirtilmiş ve alanda çalışacak öğretmenlerin özel eğitim alanında daha çok ders alarak uzmanlaşmanın gerekliliği vurgulanmıştır.

Bu çalışmada katılımcılar tarafından “*Eğitim sistemi ve kapsayıcı politikalar*” teması çerçevesinde hizmet içi eğitim, bireysel eğitim planlamaları OSB’li çocukların beden eğitimi ve spora katılımında kolaylaştırıcı olarak görüldüğü belirlenmiştir. Ayrıca katılımcılar tarafından engelli hakları kapsamında sporun yaygınlaştırılması ve eğitimin her kademesinde bütünleştirici ilkelerin uygulanması gerektiği görüşleri bildirilmiştir. Yapılan bir çalışmada, engelli bireylerle çalışan personele sağlanan eğitimler sayesinde kişilerin engellilik ile ilgili olumsuz tutum ve davranışlarının değişeceği ve bu sayede çocukların ihtiyaçları ve istekleri doğrultusunda ilerlenebileceği belirtilmiştir (Anderson ve ark., 2005). Ayan ve Ergin (2017)

yapmış oldukları çalışmada, özel gereksinimli bireylerle çalışan personele bireylerin motorik ve gelişimsel özellikleri hakkında bilgi verilerek bireylerin tanınmasının gerekliliğini vurgulamışlardır. Bu sayede, her çocuğun özel ve biricik olduğunun farkına varılacak ve çocukların farklılıkları göz önüne alınarak hazırlanacak bireyselleştirilmiş programlar ile ilerlenmesi sayesinde çocuğun beden eğitimi ve spora katılımında olumlu gelişmeler olacağı söylenebilir. Beacom ve Golder (2015) tarafından yapılan çalışmada, spor yapmanın bir hak olduğu ve engelli bireylerin de spor yapma hakkı olduğu vurgulanmıştır. Bu noktada, spora katılımı kolaylaştırıcı unsurlar üzerinde durularak gerekli düzenlemelerin yapılması ve politikaların geliştirilerek engellilere bu hakkın sağlanma gerekliliği belirtilmiştir. Demokrasi bağlamında fırsat eşitliği ve insan hakları noktasında özel gereksinimli bireylerin diğer bireyler gibi spor eğitiminden yararlanmaları en doğal haklarıdır ve bu alanda fırsat eşitliği yaratılmalıdır (Atay, 1995). Bu bağlamda, OSB’li çocuklar için spor yapmanın bir hak olduğu ve sporun bütünleştirici etkisi ile çocukların toplumsal bütünleşmeyi de sağlayacağı göz önünde bulundurulmalıdır.

Katılımcılar tarafından bildirilen diğer bir görüş “*Okul-aile-spor kulüpleri işbirliği*” teması altında toplanmıştır ve beden eğitimi ve spor derslerine ailenin dahil edilmesi ve spor kulüpleri ile işbirliğinin önemi üzerinde durulmuştur. İlhan (2009) yapmış olduğu çalışmada, özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin çocuklarının beden eğitimi ve spora yönlendirilmesinde en önemli unsurlardan biri olduğunu belirtmiştir. Benzer Şekilde, Nichols ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan çalışmada, OSB’li bireylerin ebeveynleri ile gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda, ebeveynlerin fiziksel aktiviteye karşı tutumlarının fiziksel aktiviteye katılımda etkili olduğu tespit edilmiştir. Çalışmamızda elde edilen bulgulara benzer Şekilde yapılan bir çalışmada engelli bireylere yönelik spor programlarını desteklemek için takım sponsorluklarının sağlanması katılımcılar tarafından fiziksel aktiviteye katılımın kolaylaştırıcı unsuru olarak belirtilmiştir (Rimmer ve ark., 2004). İlhan (2008) yapmış olduğu çalışmada engellilerin topluma entegrasyonu ve fırsat eşitliğinin sağlanması için engel gruplarına hizmet veren spor kulüplerinin ve federasyonların faaliyetlerinin önem teşkil ettiğini vurgulamaktadır.

Bu çalışmada katılımcılar tarafından OSB tanılı öğrencilerin spor yapabilecekleri, en az kısıtlayıcı ortamlar ve güvenli alanlar ile uyarlanmış spor materyalleri BES derslerine katılımını sağlayan bir diğer kolaylaştırıcı unsur olarak belirlenmiş ve bu kavramlar “*Fiziki olanaklar ve ders materyalleri*” teması altında toplanmıştır. Argan ve arkadaşları (2021) alışmasında, erişim engelleri, ulaşım zorlukları ve güvensiz alanları spor faaliyetlerinin uygulanabilmesi

açısından engel olarak bildirmişlerdir. Bu çalışmada elde edilen verilere benzer şekilde, Shields ve Synnot (2014) engelli çocuklar ile çalışan personel görüşlerini almış oldukları çalışmada tesislerin erişilebilirliği ve uyarlanabilir ekipmanın çocukların spora katılımında kolaylaştırıcı etkisi olduğunu belirtmektedir. Rimmer ve arkadaşları (2004) yapmış oldukları çalışmada ekipman eksikliği ve çevresel etmenlerin fiziksel etkinliklere katılımı zorluk yarattığını, erişilebilir tesislerin tasarlanması ve uyarlanabilir spor ekipmanlarının sağlanması ile bu zorluğun ortadan kalkarak fiziksel aktiviteye katılımı kolaylaştırıcı etkisi olacağını belirtmişlerdir.

Bu çalışmada, OSB tanılı öğrencilerin Beden Eğitimi ve Spor derslerine katılımlarında sorun yaşadıkları ve buna bağlı olarak katılımcı görüşleri alınarak derse katılımın artması için kolaylaştırıcı unsurlar üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda, çalışmanın sonraki çalışmalara ışık tutması ve bu amaçla yapılacak olan her çalışmanın OSB'li çocukların BES'in faydalarından yararlanabileceğine dikkat çekilmek istenmiştir. Elde edilen veriler ışığında, öncelikli olarak ailenin okul ve öğretmen ile iş birliği içinde olması önemlidir. OSB'li çocuklar için hazırlanacak olan bireyselleştirilmiş eğitim programlarında aile görüşlerine yer verilmeli, çocukların güçlü ve zayıf yönleri üzerinde durulmalıdır. Bu sayede, aile derse katılımı aktif rol oynayacak ve hazırlanan program ile çocuk için daha etkili kazanımlara ulaşılabilecektir. Bu noktada, öğretmenlerin yeterli donanıma sahip olarak çocuğun ihtiyaçlarını anlayabilmesi için okullarda verilen eğitim müfredatlarının gözden geçirilmesi, OSB'li çocuklarla çalışan uzman öğretmenlerin gerekliliği göz önünde bulundurulmalıdır. Gerekli çevresel düzenlemeler, tesislerin erişilebilirliği, adaptif ekipmana ulaşılabilirlik sağlandığında çocukların BES derslerine katılımlarında artış olması beklenmektedir. Bu bağlamda, ilgili kurum ve kuruluşların üstüne düşen sorumlulukları yerine getirmesi gerekmektedir.

Öneriler

Anayasanın Madde 59'da belirtildiği gibi 'Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder.' Bu bağlamda, spor yapmanın her çocuğun hakkı olduğu gibi, OSB'li çocuklar için de bir hak olduğu söylenebilir. Engellilik politikaları kapsamında uygulamaya geçilmesi için daha çok görüş alınması, paydaşların ortaklıklarını geliştirmesi ve konuyla ilgili olarak daha çok bilimsel araştırma yapılması önerilmektedir. Bu çalışma, OSB'li çocukların fiziksel aktiviteye katılımını teşvik edecek etkili müdahalelerin, stratejilerin ve politikaların geliştirilmesini ve uygulanmasını önermektedir.

EXTENDED ABSTRACT

INTRODUCTION

Participation in physical education and sports classes is important for all children, and it holds even greater significance for students with Autism Spectrum Disorder (ASD). Through participation in sports, individuals with ASD can achieve emotional, physical, and social gains. Therefore, a well-planned Physical Education and Sports (PES) class supports the development of social relationships, communication skills, reduction of stereotypical movements, and awareness of body functions in individuals with ASD (Mukaddes, 2017; MEB, 2018; Nalbant & Izgar, 2018).

It has been reported that children with ASD experience more difficulties in terms of flexibility, balance, walking, and movement speed when compared to typically developing children (Manjiviona & Prior, 1995; Dewey et al., 2007; Green et al., 2009; Pace & Bricout, 2015). At the same time, it is stated that a lack of motivation is often observed in children's participation in physical activities (Todd et al., 2010). In this context, the reduced motivation, difficulty in self-regulation, and limited motor function of individuals with ASD make their participation in physical activity less straightforward (Todd & Reid, 2006).

This study aims to increase the participation of students with ASD in PES classes by identifying the obstacles and facilitators to their participation. Accordingly, the issues and facilitators concerning participation in PES classes may vary depending on whose perspectives are considered. Studies in this field have predominantly incorporated the perspectives of families and children (Görgün & Melekoğlu, 2016). Therefore, in addition to family perspectives, the views of experts working with students with ASD in different institutions have been included to enrich the identification of obstacles and facilitators. Based on this, the aim of the study is to examine the challenges faced by students with ASD in their participation in PES classes and to investigate facilitators.

METHOD

In this study, 10 participants representing different groups (2 mother, 2 academicians, 2 physical education teachers, and 4 special education teachers) were interviewed with questions first addressing the benefits PES and then uncovering the challenges and facilitators. The research was designed using a qualitative research method, and the focus group interview technique was employed. As the data collection tool, researchers used a semi-structured interview form consisting of three questions prepared by them. These questions are as follows: Why is physical education and sports important for students with autism? What are the obstacles to the participation of students with autism in physical education and sports? and What are the solutions that facilitate the participation of students with autism in physical education and sports?

These questions were designed to gather insights into the importance of physical education and sports for individuals with ASD, the challenges they face in participating, and the solutions that can

make their participation easier. The data were collected through two focus group interviews conducted via Zoom, and the obtained data were analyzed using the content analysis method. The MAXQDA program was used for the analysis of the data obtained in the research. Through the program, a word cloud was created, and main themes and sub-themes were visualized using a hierarchical code - sub-code section model.

RESULTS

The research has resulted in six themes: "Benefits of Physical Education and Sports," "Expert Physical Education Teachers," "Education System," "School-Family-Sports Clubs Collaboration," "Physical Facilities and Teaching Materials," and "Inclusive Policies."

In the main theme of the "Benefits of Physical Education and Sports," it was found that PES classes are important for the motor and social development as well as mobility levels of students with ASD. In the other main themes, participants first expressed the challenges and then the facilitators. In the main theme of "Expert Physical Education Teachers," it was initially found that a lack of knowledge on the part of physical education teachers posed a challenge to participation in PES classes. Subsequently, the facilitator was identified as the training of expert physical education teachers in the field. In the main theme of the "Education System," inadequacies in the education system were emphasized, and facilitators such as in-service training and individual education planning were identified. In the theme of "School-Family-Sports Clubs Collaboration," the importance of involving families in PES classes and collaborating with sports clubs for the participation and success of students with ASD in competitions was highlighted. Within the theme of "Physical Facilities and Teaching Materials," factors such as adaptable sports environments, least restrictive settings, safe areas, and adapted sports materials were identified as facilitators to enhance participation for students with ASD. Lastly, in the theme of "Inclusive Policies," it was found that promoting sports as a part of their rights, and implementing inclusive principles in education at all levels are essential to overcome barriers.

DISCUSSION AND CONCLUSION

Our findings are consistent with the research conducted by López and colleagues (2017) where they also suggested that sports can be an effective tool for enhancing motor development and social skills in children with ASD. Konar and Yıldırım (2012), emphasized the importance of training specialized physical education teachers to work with individuals with disabilities in their study. Similarly, Lermi (2016) highlighted that many difficulties arise when physical education teachers start working in this field without adequate expertise and stressed the necessity for teachers in this field to specialize by taking more courses in the field of special education. In the study conducted by Beacom and Golder (2015), it was emphasized that engaging in sports is a right, and individuals with disabilities also have the right to participate in sports. In this regard, the focus was on facilitators for sports participation, and the necessity of making the necessary arrangements and developing policies to ensure

this right for individuals with disabilities was emphasized. Similar to the findings obtained in our study, in a study conducted, it was mentioned by participants that providing team sponsorships to support sports programs for individuals with disabilities can serve as a facilitator for participation in physical activity (Rimmer et al., 2004). Similar to the data obtained in this study, Shields and Synnot (2014) collected the opinions of personnel working with disabled children in their research. They mentioned that the accessibility of facilities and the presence of adaptable equipment have a facilitative effect on children's participation in sports.

Based on the obtained data, it is primarily important for parents to collaborate with the school and teachers. Individualized education programs for children with ASD should incorporate the input of parents, focusing on the strengths and weaknesses of the children. This way, parents can play an active role in their child's participation in the class, leading to more effective outcomes with the prepared program. In this regard, it is essential to review the curriculum in schools to enable teachers to understand the needs of the child better and consider the necessity of specialized teachers working with children with ASD. Increased participation in PES classes for children is expected when necessary environmental adjustments are made, facilities become accessible, and adaptive equipment is made available. In this context, relevant institutions and organizations have a responsibility to fulfill their duties and ensure these necessary conditions are met. Doing sports is a right for every child, including children with ASD. In this context, it is recommended to gather more opinions, develop partnerships among stakeholders, and conduct more scientific research on the subject to implement it within the framework of disability policies.

KAYNAKLAR

- Anderson, D. M., Bedini, L. A., & Moreland, L. (2005). Getting all girls into the game: Physically active recreation for girls with disabilities. *Journal of Park & Recreation Administration*, 23(4).
- Argan, M., Gürbüz, B., Koçak, F. ve Atıcı, M. (2021). Engelli sporcuların objektifinden spor deneyimini görmek: engelleyici faktörlerin sosyo-ekolojik model perspektifinden analizi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 32(2), 75-97.
- Atay, M. (1995). *Engelli bireylerin benlik gelişiminde spor etkinliklerinin önemi*. Antalya Uluslararası Engellilerde Spor Sempozyumu Bildiri Kitabı. TC Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Spor Eğitim Dairesi Başkanlığı. Yayın, (1997/1), 97-100.
- Ayan, S., & Ergin, M. (2017). Özel gereksinimli bireylerin fiziksel aktivite programlarına katılımlarını engelleyen faktörlerin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 12(25).
- Beacom, A., & Golder, G. (2015). Developing disability sport: The case for a critical pedagogy. *Journal of Sport for Development*, 3(5).
- Carbone, P. S., Behl, D. D., Azor, V., & Murphy, N. A. (2010). The medical home for children with autism spectrum disorders: Parent and pediatrician perspectives. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, (40), 317-324.

- Cepni, S. (2009). Effects of computer supported instructional material (CSIM) in removing students misconceptions about concepts. *Energy Education Science and Technology Part B-Social and Educational Studies*, (1).
- Columna, L., Rocco, Dillon, S., Norris, M. L., Dolphin, M., & McCabe, L. (2017). Parents' perceptions of physical activity experiences for their families and children with visual impairments. *British Journal of Visual Impairment*, 35(2), 88-102.
- Demirci, N. & Demirci, P. (2014). Özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerin oyun ve fiziki etkinlikler dersinde elde ettikleri kazanımların incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 25-34.
- Dewey, D., Cantell, M., & Crawford, S. G. (2007). Motor and gestural performance in children with autism spectrum disorders, developmental coordination disorder, and/or attention deficit hyperactivity disorder. *Journal of the International Neuropsychological Society*, 13(2), 246-256.
- Diamond, A. (2000). Close interrelation of motor development and cognitive development and of the cerebellum and prefrontal cortex. *Child development*, 71(1), 44-56.
- Durmuş, K. (2022). *Otizimli bireylerin fiziksel aktiviteye katılım niyetlerinin planlı davranış teorisine göre incelenmesi* (Master's thesis, Kırıkkale Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü/Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Ana Bilim Dalı).
- Görgün, B., & Melekoğlu, M. A. (2016). Otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan bireylerin fiziksel aktivitelerine ilişkin yapılan çalışmaların gözden geçirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 17(03), 347-376.
- Green, D., Charman, T., Pickles, A., Chandler, S., Loucas, T. O. M., Simonoff, E., & Baird, G. (2009). Impairment in movement skills of children with autistic spectrum disorders. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 51(4), 311-316.
- Healy, S., Nacario, A., Braithwaite, R. E., & Hopper, C. (2018). The effect of physical activity interventions on youth with autism spectrum disorder: A meta-analysis. *Autism Research*, 11(6), 818-833.
- İlhan, L. (2008). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeylerine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 315-324.
- İlhan, L. (2009). Zihinsel engelli çocuğu olan anne-babaların çocuklarının özel eğitimleri sürecinde beden eğitimi ve spor etkinliklerine yaklaşımlarının değerlendirilmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 38-48.
- Kanner, L. (1943). Autistic disturbances of affective contact. *Nervous Child*, 2(3), 217-250.
- Karadal, H. & Saygın, M. (2016). İnovasyon yetenekleri ile girişimci kişilik özellikleri arasındaki ilişki üzerine ampirik bir araştırma. *Eurasian Business & Economics Journal*, 1, 282-294.
- Konar, N., & Yıldırım, İ. (2012). Engelliler için beden eğitimi ve spor öğretmenliği: Gereksinim ve bir program modeli. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 14(2), 208-216.
- Krueger, R. A., & Casey, M. A. (2000). *Focus Groups: A Practical Guide for Applied Research*, 3rd edn SAGE Publications. Inc, Thousand Oaks [Google Scholar].
- Lermi, E. (2016). *Otizimli öğrencilerin kaynaştırma ortamında beden eğitimi dersine katılımlarının Beden Eğitimi Öğretmenleri ve ebeveynler bakış açısından incelenmesi* (Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

- López, J. M., Moreno-Rodríguez, R., Alcover, C. M., Garrote, I., & Sánchez, S. (2017). Effects of a program of sport schools on development of social and psychomotor skills of people with autistic spectrum disorders: A pilot project. *Journal of Education and Training Studies*, 5(8), 167-177.
- Manjiviona, J., & Prior, M. (1995). Comparison of Asperger syndrome and high-functioning autistic children on a test of motor impairment. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 25(1), 23-39.
- Miles, M.B., & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2012). *Oyun ve fiziki etkinlikler dersi öğretim programı (İlkokul 1-4. Sınıflar)*, Ankara. <https://tegm.meb.gov.tr/dosya/ogretimprogrami.pdf>
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2018). *Beden Eğitimi ve spor dersi öğretim programı*, Ankara. www.mufredat.meb.gov.tr
- Morris, L. R., & Schulz, L. (1989). *Creative play activities for children with disabilities: A resource book for teachers and parents*. Human Kinetics, PO Box 5076, Champaign, IL 61825-5076.
- Mukaddes NM. (2017). *Otizm Spektrum Bozuklukları: Tanı ve takip*, 2. Baskı. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi, 29-122.
- Nalbant, S., & Izgar, N. (2018). Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi kurumlarının beden eğitimi öğretmeni istihdamına bakış açısı. *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 68-83.
- Nichols, C., Block, M. E., Bishop, J. C., & McIntire, B. (2019). Physical activity in young adults with autism spectrum disorder: Parental perceptions of barriers and facilitators. *Autism*, 23(6), 1398-1407.
- Pace, M., & Bricout, V. A. (2015). Low heart rate response of children with autism spectrum disorders in comparison to controls during physical exercise. *Physiology & Behavior*, (141), 63-68.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative evaluation and research methods* (2nd ed.). Newbury Park, CA:Sage.
- Piek, J. P., Dawson, L., Smith, L. M., & Gasson, N. (2008). The role of early fine and gross motor development on later motor and cognitive ability. *Human Movement Science*, 27(5), 668-681.
- Richdale, A. L., & Schreck, K. A. (2009). Sleep problems in autism spectrum disorders: prevalence, nature, & possible biopsychosocial aetiologies. *Sleep Medicine Reviews*, 13(6), 403-411.
- Rimmer, J. H., Riley, B., Wang, E., Rauworth, A., & Jurkowski, J. (2004). Physical activity participation among persons with disabilities: barriers and facilitators. *American Journal of Preventive Medicine*, 26(5), 419-425.
- Rubin, H. J. ve Rubin, I. S. (2012). *Qualitative interviewing: The art of hearing data*. Los Angeles: Sage.
- Shields, N., & Synnot, A. J. (2014). An exploratory study of how sports and recreation industry personnel perceive the barriers and facilitators of physical activity in children with disability. *Disability and Rehabilitation*, 36(24), 2080-2084.
- Todd, T., & Reid, G. (2006). Increasing physical activity in individuals with autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, (21), 167-176.
- Todd, T., Reid, G., & Butler-Kisber, L. (2010). Cycling for students with ASD: Self-regulation promotes sustained physical activity. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 27(3), 226-241.
- Volkmar, F. R., Bregman, J., Cohen, D. J., & Cicchetti, D. V. (1988). DSM-III and DSM-III-R diagnoses of autism. *The American Journal of Psychiatry*, 145(11), 1404-1408.

Yanardağ, M. (2007). Farklı egzersiz uygulamalarının otistik çocuklarda motor performans ve stereotip davranışlar üzerine etkileri (Yayınlanmamış doktora tezi). *Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir*.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (10. Baskı). *Ankara: Seçkin Yayıncılık*.

Weiss, R. S. (1994). *Learning from strangers: The art and method of qualitative interview studies*. New York: Free Press.

KATKI ORANI CONTRIBUTION RATE	AÇIKLAMA EXPLANATION	KATKIDA BULUNANLAR CONTRIBUTORS
Fikir ve Kavramsal Örgü <i>Idea or Notion</i>	Araştırma hipotezini veya fikrini oluşturmak <i>Form the research hypothesis or idea</i>	Büşra SÜNGÜ
Tasarım <i>Design</i>	Yöntem ve araştırma desenini tasarlamak <i>To design the method and research design.</i>	Büşra SÜNGÜ
Literatür Tarama <i>Literature Review</i>	Çalışma için gerekli literatürü taramak <i>Review the literature required for the study</i>	Ayşegül DEMİR SARIİPEK Faruk Salih ŞEKER Yeşim GÖKGÖZ
Veri Toplama ve İşleme <i>Data Collecting and Processing</i>	Verileri toplamak, düzenlemek ve raporlaştırmak <i>Collecting, organizing and reporting data</i>	Büşra SÜNGÜ Yeşim GÖKGÖZ Faruk Salih ŞEKER
Tartışma ve Yorum <i>Discussion and Commentary</i>	Elde edilen bulguların değerlendirilmesi <i>Evaluation of the obtained finding</i>	Büşra SÜNGÜ Ayşegül DEMİR SARIİPEK

Destek ve Teşekkür Beyanı/ Statement of Support and Acknowledgment

Bu çalışmanın yazım sürecinde katkı ve/veya destek alınmamıştır.

No contribution and/or support was received during the writing process of this study.

Çatışma Beyanı/ Statement of Conflict

Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Researchers do not have any personal or financial conflicts of interest with other people and institutions related to the research.

Etik Kurul Beyanı/ Statement of Ethics Committee

Bu araştırma, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Üniversitesi Etik Kurulunun 2023-6 sayılı 08/06/2023 tarihli kararı ile yürütülmüştür.

This study was conducted with the decision of the Ethics Committee of Bandırma Onyedi Eylül University, numbered 2023-6 and dated 08/06/2023.



Bu eser [Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) ile lisanslanmıştır.